

Informatie voor het verkiezingsdebat over duurzaamheid op 28 februari in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022

De Donuteconomie in Wageningen

Tijdens het debat gaan we uit van de principes van de donuteconomie van Kate Raworth. Een korte inleiding vindt u in deze link <https://www.youtube.com/watch?v=YCqGf7T9ABo>.

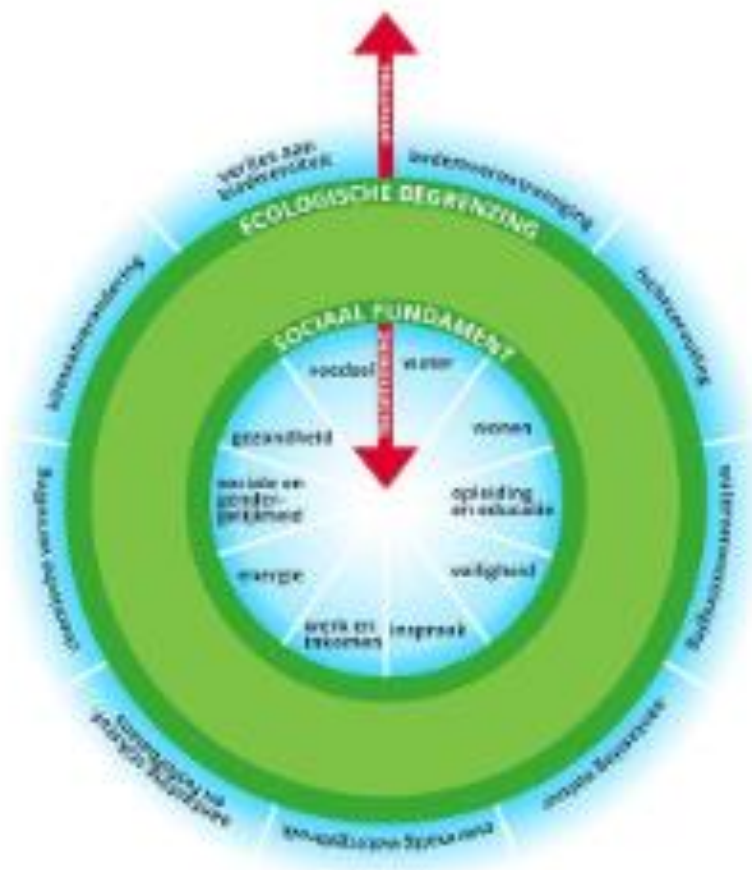
Wij hebben gekozen voor deze benadering van de economie omdat deze zowel met het sociale fundament rekening houdt als met de ecologische begrenzing, zowel op lokaal als op mondiaal niveau. Essentiële vragen zijn steeds: wat heeft de bevolking nodig om te 'bloeien' en wat zijn de

planetaire grenzen. Alleen zo kan duurzame ontwikkeling plaatsvinden.

Afgelopen jaar heeft het Platform met vele organisaties uit Wageningen gesproken met diverse achtergronden.

Dit heeft geresulteerd in de klimaatcafés die we samen met de klimaatcoalitie maandelijks organiseren met 20 a 40 deelnemers van 15 tot 75 jaar oud over diverse aspecten van de donut.

Een tool van de donuteconomie is de 'donutdeal'. Dit is een initiatief dat verschillende thema's uit de binnenring (sociaal fundament) met die uit de buitenring (ecologische begrenzing) combineert. We hebben er meerdere geïdentificeerd, zoals Food of Cultures en de coöperatie WOW uit de Benedenbuurt.

We hebben een (begin van) een overzicht gemaakt van alle organisaties die het sociale en duurzame netwerk van Wageningen vormen, vanuit de thema's van de donut, zie <https://www.7vortex.com/ecosystems/8d205f03-cc01-4721-bcca-590e8916f582/view>

We nodigen de verschillende partijen uit om in het nieuwe coalitieprogramma aandacht te geven aan het verbinden van terreinen van de donut. Om het rijke potentieel van Wageningen sterker te benutten om onze stad en regio duurzamer te maken.

Groeien of bloeien?

Stelling A: Economische groei is goed voor de bewoners van de stad, het trekt bedrijvigheid aan en daardoor neemt de welvaart toe en profiteert iedereen (“groei”)

Stelling B: Aan economische groei zit een maatschappelijke en een ecologische grens, die voor Wageningen bereikt is. Onze economie moet gericht zijn op welzijn (“bloei”).

Centraal binnen de donuteconomie is de verschuiving van economische groei naar bloei van bevolking en natuur. Hoe denkt uw partij hierover?

In de verkiezingsprogramma's stellen sommige partijen dat er veel ruimte moet zijn voor groei van de WUR en grote bedrijven. Zij verwachten dat daarmee ook de middenstand en de gehele bevolking zullen profiteren: het trickle-down effect. Andere partijen zetten voorzichtige vraagtekens bij onbegrensde groei, vanwege de draagkracht van Wageningen met haar beperkte oppervlak. De grote instituten en bedrijven leggen een steeds groter beslag op Wageningen en onttrekken zich aan de ecologische en sociale begrenzingen van de stad.

Hoeveel groei van grote instituten kan Wageningen nog aan? Wageningen kent al een bovengemiddelde bebouwing en is de dichtstbevolkte gemeente van de Food Valley (CBS: 1303 inwoners per km²). De gemeente heeft een woningbouwopdracht van 4.000 woningen, dus van ongeveer 20% van het huidige aantal. Dat is aanzienlijk en het betekent een grote druk op het energiegebruik, het grondgebruik, materiaalgebruik en de woningmarkt, en veroorzaakt een aanzienlijke toename van de mobiliteit. In Wageningen is het al woekeren met de ruimte voor onder meer landbouw, recreatie en zonneparken en windmolens. Ondanks de grote belangstelling en lange wachtlijst voor lokaal voedsel is het ook heel lastig ruimte voor een herenboerderij of biologische groenteteelt te vinden. Het is zeer de vraag of met de extra druk op de woningmarkt de huishoudens met lagere inkomens zullen profiteren van de komst van nog meer grote bedrijven. Het is zeer de vraag of Wageningen met een dergelijke groei haar klimaatambities kan waar maken. Beperkt groei niet juist de bloei van Wageningse bevolking en natuur en landschap?

Wonen in Wageningen

Stelling A: De gemeente moet projectontwikkelaars de vrije hand geven om zo snel mogelijk aan de Wageningse woonbehoeften te voldoen (“projectontwikkelaars de vrije hand”)

Stelling B: De gemeente moet voor een goede doorstroming zorgen om gezinswoningen vrij te maken door CPO's (Collectief Particulier Opdrachtgeverschap) en wooncoöperaties de ruimte te geven. (“wooncoöperaties en CPO's aan zet”)

Wat hebben Wageningers nodig om te bloeien?

Wageningers hebben net als alle mensen behoefte aan passende woonruimte die betaalbaar is en zij willen graag wonen in een fijne wijk, waar men een beetje op elkaar let. Veel Wageningers doen dat ook, maar voor starters en de lage inkomens zijn er weinig geschikte mogelijkheden. De huur- zowel als de kooprijzen zijn hoog. Ook voor ouderen is het lastig een woning op maat te vinden, reden waarom er weinig doorstroming plaats vindt.

Ecologisch lokaal

Nu al behoort Wageningen met haar beperkte hoeveelheid grond tot de dichtstbevolkte gemeenten van Nederland. Wageningen streeft naar veel groen in de stad en een klimaatbestendige gemeente. Op dit moment is de bouw goed voor 40% van de CO₂ uitstoot wereldwijd, en in Nederland speelt daarnaast ook nog eens de stikstof depositie.

Hoe kunnen we nieuwbouw zo veel mogelijk beperken maar wel aan de woonbehoeften voldoen?

Volgens *Samen Wonen*, de woonvisie van Wageningen voor de periode 2016-2025, waren er in de gemeente in 2015 8100 gezinswoningen terwijl er maar 4.420 gezinnen met kinderen zijn (inclusief éénouder gezinnen). Dezelfde woonvisie laat zien dat het aantal éénpersoonshuishoudens alleen maar toeneemt, en het aantal huishoudens met kinderen afneemt. In de woonvisie wordt ook gepleit voor woningen op maat. Toch zien we in de nieuwe wijken van Wageningen nog steeds voornamelijk eengezinswoningen verschijnen met een aanzienlijk woonoppervlak.

Bernard Smits, directeur van de Woningbouwvereniging Gelderland (WBVG) in de Volkskrant van 10 april 2021 ziet een derde weg: *Nederland zou meer moeten investeren in collectieve woonvormen, waarmee veel ruimte kan worden gewonnen, meer gezamenlijkheid gecreëerd en eenzaamheid bestreden. De woonwaarde in de brede zin van het woord zal stijgen, en de bouw- en exploitatiekosten kunnen erdoor omlaag. Gewoon met wat minder markt en staat, en met wat meer ruimte voor collectief burgerinitiatief op de woningmarkt, dat zich inmiddels overal ontpopt.* Zijn schattingen zijn dat 5% van de bevolking dat wil. In Wageningen zou dat om ongeveer 2000 huishoudens gaan. Ook wijst hij op de CBS-cijfers dat we in Nederland gemiddeld 65 m² woonoppervlak ter beschikking hebben per persoon. In Duitsland is dat gemiddeld rond de 47 m².

Slimme stad (Smart city): Hoe verantwoord is dat?

Stelling A: De gemeente is zelf uitstekend in staat om goede kaders aan te geven voor de aanbesteding aan bedrijven voor de ontwikkelingen van een Smart City en de data en privacy van burgers te waarborgen (“gemeente als waakhond”)

Stelling B: ‘Smart City’ ontwikkeling raakt de privacy van burgers dermate dat de gemeente medezeggenschap moet geven aan een burgerberaad dat zelf deskundigen kan raadplegen (“burgerberaad als waakhond”).

De ‘Smart City’ is in opkomst. Het gebeurt geleidelijk en bijna ongemerkt. Voorbeelden zijn:

- masten die steeds meer frequenties gaan uitzenden met steeds meer modulaties;
- lantaarnpalen waarin slimme technologie is geïntegreerd;
- apparaten voor huiselijk en zakelijk gebruik die niet meer zonder slimme verbindingen worden geleverd, etc. etc.

Slimme lantaarnpalen kunnen privacygevoelige data verzamelen over de inwoners zonder dat zij zich daarvan bewust zijn. Sommige gemeenten worden een vergoeding geboden om die data te verkopen.

- *Data is het nieuwe goud. In Apeldoorn worden nu ‘slimme kastjes’ opgehangen aan lantaarnpalen die een draadloos 5G-netwerk gaan uitstralen. Degene die dit exploiteert is RadioLed. De data die zij hiermee binnenhalen, verkopen ze aan derden¹.*

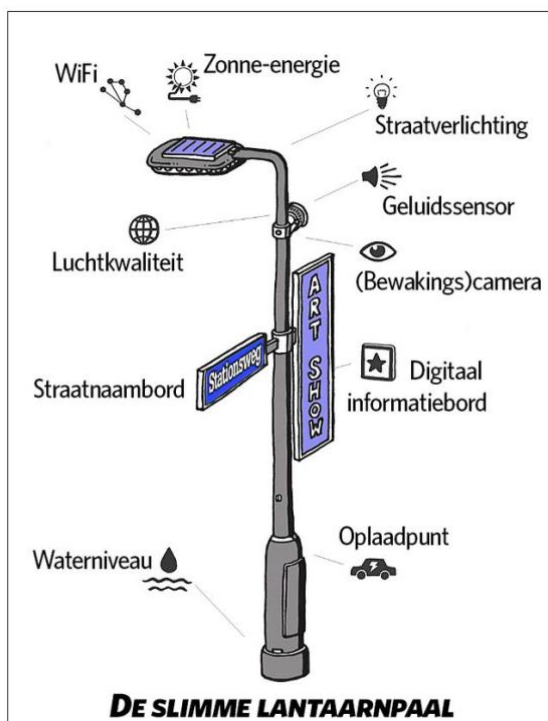
De mogelijkheden zijn groot maar de technologie heeft ook nadelen. Marleen Stikker, directeur van de Waag, <https://waag.org/nl/marleen-stikker> geeft informatie over voor en nadelen. Lantaarnpalen

zijn volgens haar een belangrijke drager van ‘smart city’s’. Het begint ermee dat lantaarnpalen worden vervangen met aanvullende technologie, maar het is een aanzet voor een veel grotere verandering en het is van belang dat een gemeente daar tijdig visie en beleid op ontwikkelt, samen met de bevolking.

De marktpartij die in Wageningen Smart lantaarnpalen plaatst (Ziut) geeft op haar website aan dat de palen eigen data kunnen genereren en dat daarmee een potentiële bron van inkomsten ontstaat: “[gemeente] neemt dus alleen nog maar een dienst af (licht) en de marktpartij krijgt daarvoor data retour die de slimme lichtpunten genereren.” Er wordt niet vermeld om welke data het gaat en aan wie de data verkocht zou worden

<https://ziut.nl/cases/foobar/>.

Plaatje: Mogelijke functies die aan slimme lantaarnpalen kunnen worden gekoppeld

¹ Zie de Stentor, <https://www.destentor.nl/apeldoorn/door-heel-apeldoorn-hangen-sinds-kort-witte-kastjes-aan-lantaarnpalen-maar-waarvoor-dienen-ze~a34ea3eb/>

De gemeente kan eisen opnemen in gemeentelijk beleid t.a.v. smart city ontwikkeling. Ook over aansprakelijkheid t.a.v. schending van privacy. Wageningen heeft (nog) geen specifiek beleid maar zou de volgende aspecten zorgvuldig moeten overwegen:

Handel in (privacygevoelige) data?

- Laat een gemeente zich overrompelen door een bedrijf van slimme lantaarnpalen of zorgt de gemeente voor een gedegen democratisch proces om de privacy te bewaken? Wie bepaalt wat er gebeurt met de data die de smart technologie genereert? Wie is eigenaar van de data? De gemeente heeft de verplichting om haar burgers goed te informeren over welke beelden en data van hen worden verzameld, wat er gebeurt met hun data, wie er toegang toe heeft en hoe ze hun data kunnen corrigeren. 'Smart City' ontwikkelingen kunnen zo ver gaan dat dit een onderwerp zou kunnen zijn voor een burgerberaad met Wageningse burgers dat zelf haar deskundigen kan inroepen. Het gaat niet alleen om slimme lantaarnpalen maar ook over privé camera's incl. slimme deurbellen en camera's op particuliere terrein zoals de campus: burgers zouden veel meer over de risico's moeten worden geïnformeerd.
- Een gemeente kan voorwaarden stellen en moet dat tijdig doen. In contracten met leveranciers van lantaarnpalen kan worden opgenomen dat er geen extra modules mogen worden toegevoegd aan lantaarns, zoals camera's, luidsprekers, etc. etc. Ook zou er kunnen worden bedongen dat de gemeente de eigenaar is van alle data die worden verzameld.
 - o *Gemeente Utrechtse Heuvelrug en Heusden hebben zelf de regie gepakt m.b.t. smart city's. Zij laten bepaalde modules niet toe.*

Energiegebruik en datacentra.

- De slimme technologie kan leiden tot energiebesparing maar ook tot een stijging van het energiegebruik door de hoeveelheid data die opgeslagen moeten worden. Wil de gemeente dat?
- Welke partij betaalt de energie die nodig is voor het laten functioneren van de slimme lantaarnpalen?

Gezondheid van inwoners en natuur

3% van de bevolking heeft last van straling². Als er meer straling bij komt, kan deze groep groeien en ernstigere klachten krijgen. Ook zijn er vele onderzoeken over de effecten van straling op de natuur en biodiversiteit. De effecten van stapeling ofwel cumulatie van straling van de palen bovenop bestaande straling, dient goed bestudeerd te worden.

Het is van belang onderzoek naar de effecten van (steeds meer) straling op mens en natuur te betrekken bij het beleid. Zolang het niet aantoonbaar veilig is, zou het voorzorgsprincipe gehanteerd moeten worden.

Waar kunnen inwoners terecht als zij schade ondervinden van EMV straling? Wie is nu en straks mede- en eindverantwoordelijk als inwoners aantoonbare gezondheidsklachten hebben?

Grondstoffen

Als duurzaamheid hoog in het vaandel staat, waarom dan zo veel nieuwe palen en apparatuur gaan plaatsen? Dit vergt heel veel transport, grondstoffen en mijnbouw. Vanuit de donut economie en duurzaamheid is het van belang om weinig beslag te leggen op de rest van de wereld en schaarse grondstoffen die onder erbarmelijke omstandigheden worden gewonnen. Is het wenselijk om deze technologie te implementeren?

2 Volgens de Stichting Elektrohypersensitiviteit in 2017. Inmiddels zijn er meer frequenties bijgekomen en is te verwachten dat het aantal is gegroeid